

generacije nihče ne bi razumel. Vsestranska uporaba "dejavnika" se je malce sramežljivo ustavila šele, ko naj bi tudi "faktorsko ali mnogofaktorsko analizo" preimenovali v "dejavniško".

K vprašanju slovenščine v geografiji sodi seveda tudi krajevno imenoslovje. Človek ne utegne beležiti neštetih spodrseljajev novinarjev in radijskih ter televizijskih napovedovalcev, pa tudi geografov v uporabi krajevnih imen. Tako slišimo na vsakem koraku o "Ratečah" namesto o "Ratečah", o "Podkoren-skem sedlu" namesto "LKorenu" (zakaj nimamo potem tudi Podijubeljskega sedla?), o Pavličevem sedlu namesto Pavličevem vrhu, o "Dizeldorfu" namesto o "Diisseldorfu", o Zakopanih namesto o Zakopanah (Poljaki pravijo Zakopene, v Zakopenem, kar lahko eventualno prestavimo v slovenščino kot Zakopane, v Zakopanah, "Zakopani" z "i" na koncu pa niso z ničemer utemeljeni). Poleg napak v izgovorjavi in naglasu je posebno mnogo napak v rabi predlogov "v", "na" in "pri" pri krajevnih imenih. Večina ne ve, ali naj piše in govori "na Ravnah" ali "v Ravnah", "na Ptuju" ali "v Ptuju", "na Šentilju" ali "pri Šentilju", "v Lenartu" ali "pri Lenartu", "na Vidmu" ali "pri Vidmu", "pri Kapeli", "na Kapeli" ali celo "v Kapeli" (svojčas sem nekje bral, da bodo zgradili oziroma modernizirali cesto "skoz" Kapelo, pri čemer bi si kdo lahko predstavljal, da jo bodo zgradili skoz predor).

Veliko težav imamo že od nekdanj s pisavo velikih ali malih začetnic pri krajevnih imenih, sestavljenih iz več besed. Nekateri geografi smo stalno prosili pravopisce, naj v svojih pravilih to stvar čim bolj poenostavijo. To smo storili tudi pred kratkim, ko so začeli pravopise! znova preurejati pravopisna pravila. Na žalost s svojo pobudo, kolikor mi je znano, nismo kaj prida uspeli in bo z novim pravopisom stvar ostala vsaj toliko zapletena kot doslej ali pa morda še bolj. Še naprej bomo pisali "škofja Loka" in "Novo mesto", čeprav razlogi, zakaj naj bi pisali "Loka" z veliko in "mesto" z malo začetnico, niso nikakor prepričljivi. Na vidiku je celo še ena novost, ki ni za poenostavljenje pisave prav nič razveseljiva: posebna pravila bodo veljala za imena naselij (vse z velikimi začetnicami, seveda z nekaj izjemami, posebna pa za vse druge topografske nazive). Tako bomo Limbarsko Goro in Logarsko Dolino kot naselji pisali z veliko začetnico tudi v "Gori" in "Dolini", isti imeni za goro in dolino pa z malo. Lahko bomo torej doživeli takšne pravopisno absurdne formulacije: "Naselje Limbarska Gora ima raztrese-
n6 svoje domove po najvišjih straneh razgledne Limbarske gore" ali pa "Naselje Logarska Dolina zavzema predvsem slovito alpsko Logarsko dolino" (mogoče se bo morda temu izogniti s formulacijo "zavzema predvsem slovito I s t o i m e n s k o alpsko dolino").

JAKOB MEDVED

NEKAJ VPRAŠANJ K VSEOBSEŽNI KRITIKI

"Geografi se tako radi pritožujemo, da nas zopostavljajo -tn naši stroki odrekajo znanstvenost. Žal pa je premalo zavesti, da dajemo z našim pisnjem često povod za take očitke. Zato se mi zdi prizadevanje za izboljšanje kvalitete najpotrebnejše in je pogoj za uveljavljanje geografije v javnosti". (I.Gams: Stanje fizične geografije v Sloveniji, GO XII, šte.v.2, str.44)

V zadnji številki Geografskega obzornika je bil objavljen članek dr.Ivana Gamsa: REGIONALNA GEOGRAFIJA - VRH ALI ANAHRONIZEM METODIČNE GEOGRAFIJE. Priznati moram, da me je vseobsežen članek zelo presenetil in da njegovega pravega smisla verjetno ne razumem. Ali hoče avtor z njim prispevati k razreševanju odprtih vprašanj geografije kot znanosti ali geografije kot učnega predmeta, ali mogoče kar vsega hkrati? Ali hoče s tem dati svoje pripombe k učnemu načrtu za poik geografije v skupni programski osnovi usmerjenega izobraževanja, ki je sedaf v javni razpravi? Ali pa s tem mogoče želi samo omalovaževati delo in

napore posameznika (če je tako, naj jih imensko navede) ali vseh članov komisije za pripravo učnih načrtov za pouk geografije v osnovni šoli in šolah usmerjenega izobraževanja ter vseh organov, ki so o teh načrtih razpravljali in jih sprejeli? Upira se mi misel, da bi avtor članka kot dolgoletni član uredniškega odbora Geografskega obzornika v glasilu, ki ga izdajamo z znatno družbeno finančno pomočjo, pisal o stvareh, ki ne prispevajo k napredku geografije kot znanosti ali geografije kot učnega predmeta. Ker tako razlago namena članka težko sprejem in ker tudi same vsebine članka verjetno ne morem pravilno dojeti (mogoče je med našimi geografi in drugimi bralci še kakšen primer), prosim avtorja članka, da v duhu uvodnega citata in za možnost konstruktivne razprave jasno obrazloži in utemelji svoja stališča:

1. "PO MOJEM MNENJU POSEBNOST GEOGRAFIJE NI V TEM, DA POVEZUJE NARAVNE IN DRUŽBENE POJAVE V GEOGRAFSKI KOMPLEKS, TEMVEČ V TEM, DA STA OBE KOMPONENTI ENAKOMERNO ALI VSAJ ENAKOPRAVNO ZASTOPANI. TAKA DEFINICIJA GEOGRAFIJE MORA BITI TUDI MERILO ZA NJENO OMEJITEV: NARAVNI POJAVI, KI NIMAJO VIDNEJŠEGA POMENA ZA DRUŽBO, NE SODIJO V PREDMET GEOGRAFIJE. DRUŽBENI POJAVI, KI JIH NE MOREMO RAZLAGATI TUDI Z NARAVNIMI POGOJI, NISO PREDMET GEOGRAFIJE". (I.Gams: Regionalna geografija - vrh ali anahronizem metodične geografije, GO XXIV, šte. 1-2, str.42).

Praden bi lahko o tej definiciji geografije začeli kakršnokoli razpravo, je potrebno, da avtor definicijo nekoliko podrobneje razloži in utemelji. Avtorja prosim naj zlasti pojasni:

- 1.1 Ali naj ta definicija geografije velja za geografijo kot znanost ali za geografijo kot učni predmet ali pa je splošno veljavna?
- 1.2 Glede na veljavnost definicije (za geografijo kot znanost, geografijo kot učni predmet ali splošno veljavnost) naj skuša avtor to definicijo praktično prilagoditi in v njenem duhu spremeniti vzgojnoizobraževalne smotre geografije kot učnega predmeta (seveda če zanjo ta definicija geografije tudi velja) in nakazati nepotrebno, negeografsko snov!

Priznati moram, da sem pri praktični aplikaciji nove definicije geografije brez dodatnih avtorjevih pojasnil in pomoči popolnoma nemočen in nesposoben. Prišel sem do ugotovitev, ki se celo meni (kot enemu izmed tako imenovanih "likvidatorjev geografije") zde nekoliko problematične. Ko sem skušal v duhu te definicije spremeniti "Smotre pouka zemljepisa" (Osnovna šola - vsebina vzgojnoizobraževalnega dela, Zavod za šolstvo SRS, Ljubljana 1973, str.125) sem naletel na velike težave. Tretji odstavek teh smotrov, ki se glasi "uvajajo se v razumevanje povezanosti med naravnimi in družbeno geografskimi pojavi in različnih načinov proizvodnje", sem skušal v duhu avtorjeve definicije geografije preoblikovati v "uvajajo se" v enakomerno ali vsaj enakopravno zastopnost med naravnimi in družbeno-geografskimi pojavi in naravno utemeljevanje različnih načinov proizvodnje. V tem primeru sem po mojem mnenju duh avtorjeve definicije geografije kar uspešno apliciral. Ni pa mi uspelo aplicirati duha nove definicije geografije pri naslednjih smotrih pouka zemljepisa:

- usposablja se za razumevanje mednarodnih odnosov in se vzgajajo v duhu socialističnega humanizma in internacionalizma,
- vzgajajo se v socialističnem patriotizmu in se usposablja za ustvarjalno življenje v samoupravni socialistični družbi.

Pri svojih poskusih prilagoditve avtorjeve definicije geografije sem prišel do zelo problematičnih variant, kot je npr. "usposablja se za naravno razlago mednarodnih odnosov ...", s katero se verjetno tudi avtor nove definicije ne bo strinjal. Obstaja pa še druga možnost (v smislu definicije), da so ti vzgojnoizobraževalni smotri nepotrebni in negeografski.

- 1.3 Na podobne težave sem naletel pri praktičnem uveljavljanju avtorjeve definicije geografije, tudi pri pregledu učne snovi. Če gledamo skozi prizmo avtorjeve definicije geografije, "da družbeni pojavi, ki jih ni mogoče razlagati tudi z naravnimi pogoji, niso predmet geografije", je v geografiji kot učnem predmetu izredno veliko balasta. Ni mi namreč uspelo, da bi "tudi z naravnimi pogoji" razložil vrsto snovi, naj navedem samo nekaj primerov: stopnje rasti števila prebivalstva, starostna piramida, struktura prebivalstva, prebivalstvo po narodnosti, jeziku, veri, nacionalno mešana ozemlja, socialno-posestne razmere, učinki tehničnega razvoja, učinki fevdalne, kapitalistične, imperialistične družbene ureditve, učinki socialistične družbene ureditve, politične meje, države, rasizem, razvite dežele, dežele v razvoju itd.

Zaradi tega prosim avtorja definicije geografije, da pojasni, ali so navedeni in podobni primeri negeografski balast ali pa jih je mogoče tudi naravno razložiti!

2. Za diskusijo o regionalni geografiji kot učnem predmetu v osnovni šoli in šolah usmerjenega izobraževanja je zaželeno, da dr. I. Gams jasno formulira svoja idejna stališča, kajti iz omenjenega vseobsežnega članka in nekaterih njegovih drugih del nisem sposoben razbrati jasnih stališč. Naj navedem nekaj primerov, ki naj bi jih avtor podrobneje obrazložil:
- 2.1 "REGIONALNE FIZIČNE GEOGRAFIJE KOT SAMOSTOJNE GEOGRAFSKE PANOGE ŽAL NE GOJIMO, KAR DAJE NEKATERIM POVOD ZA TRDITEV, DA FIZIČNA GEOGRAFIJA NI SAMOSTOJNA GEOGRAFSKA DISCIPLINA, TEMVEČ LE SKUPNO IME ZA FIZIČNO - GEOGRAFSKE PANOGE". (I. Gams: Stanje fizične geografije v Sloveniji, GO XII, števil. 2, str. 43)

Ali avtor še vztraja pri svojem stališču? Ali naj bi obstajale različne regionalne geografije: fizična regionalna geografija, družbena regionalna geografija in mogoče še tretja (če bom lahko ugotovil pravilno ime) celostna, kompleksna ali pa mogoče regionalna regionalna geografija?

Ali naj se te vrste regionalnih geografij uveljavijo pri geografiji kot učnem predmetu ali pa je to rezervirano samo za "tabu" - zasnovo znanstvene geografije?

- 2.2 "KOT OPRAVIČILO LIKVIDATORSKIM TEŽNJAM REGIONALNE GEOGRAFIJE V SREDNJIH ŠOLAH PA V GEOGRAFSKEM OBZORNIKU PRIPISUJEJO NEČEDNOSTI NE POUKU, TEMVEČ REGIONALNI GEOGRAFIJI KOT STROKI, KI NAJ BI OSTALA POD TEM IMENOM LE V "NOVI OBLIKI", TO JE V ISKANJU NOVE VSEBINE GEOGRAFIJE. PRI VSEH TEH KRITIKAH GRE ZA USODNO ZAMENJAVO METODIČNEGA IN ZNANSTVENO-STROKOVNEGA „VIDIKA, ČE JE POUK REGIONALNE GEOGRAFIJE PREVEČ FAKTOGRAFSKI IN PREMALO VZGAJA CELOSTNO MIŠLJENJE, JE TO KRIVDA UČITELJA IN NE REGIONALNE GEOGRAFIJE". (I. Gams, GO XXIV, števil. 1-2, str. 44)

Tudi o teh stališčih ni mogoča konstruktivna diskusija brez temeljitih dodatnih pojasnil avtorja. Ker njegovih idejnih konceptov o regionalni geografiji ne poznamo (odvisno od odgovora pod 2.1), bi lahko prišli do napačnih zaključkov. Zato prosim avtorja za naslednja pojasnila:

- Ali avtor misli, da je regionalna geografija (žal ne vem katera - dileme pod točko 2.1 - mogoče ta, ki je bila do sedaj uveljavljena v osnovni in srednji šoli in mogoče na fakulteti pri geografiji krasa) tabu, dokončno dosežen vrh, kjer se vsak nadaljnji razvoj ustavi?
- Ali je avtor članka res prepričan, da je za vse "NEČEDNOSTI" pri pouku in preskromne vzgoje celostnega mišljenja KRIV SAMO UČITELJ?
- Če je tako, zakaj je potem sploh potrebna reforma šolstva, od osnovne šole do usmerjenega izobraževanja (vključno univerze)?
- Ali je avtor res prepričan, da je vseh teh reformnih prizadevanj kriva samo usodna zamenjava METODIČNEGA IN ZNANSTVENO-STROKOVNEGA VIDIKA? Če je to res, potem je avtor iznašel čudežen ključ, ki bo prihranil

ogromno dela vsem tistim, ki vlagajo svoje napore v izboljšanja pouka geografije. Prosimo ga, naj ga čim prej patentira in objavi Osebno pa se bojim, da je zadeva nekoliko drugačna. Zdi se mi, da je odprto vprašanje, kaj pojmuje avtor pod "METODIČNIM IN ZNANSTVENO-STROKOVNIM VIDIKOM"? Ali po njegovem mnenju didaktika geografije ni znanstvena disciplina? Če je tako, potem je potrebno ukiniti katedro za didaktiko geografije, podiplomski študij iz te discipline, ustaviti znanstveno-raziskovalno delo na tem področju itd. Mogoče bo avtorju to pri nas uspelo, nekoliko pa sem skeptičen, če bo res mogel zavreti znanstveno-raziskovalno delo na področju didaktike geografije tudi v drugih jugoslovanskih središčih in v tujini.

- 2.3 "ALI JE POTREBNO REGIONALNO GEOGRAFIJO V SREDNJI IN OSNOVNI ŠOLI ČASOVNO SKRČITI V PRID POUČENEGA REGIONALNEGA VIDIKA PRI PODAJANJU SNOVI IZ POMOŽNIH PREDMETOV, ALI TO, KAKŠNA NAJ BO REGIONALNA GEOGRAFIJA, SISTEMSKA, PROBLEMSKA, VZROČNA IN PODOBNO, NAJ REŠUJE METODIKA. ZASNOVE ZNANSTVENE GEOGRAFIJE TO NE ZADEVA". (I.Gams, GO XXIV, štev. 1-2, str. 44)

Zakaj tako nenadni obrat? Če je avtorju res popolnoma vseeno, kakšna smer regionalne geografije se bo uveljavljala pri geografiji kot splošno izobraževalnem predmetu, zakaj se potem tako zavzema za določen koncept (2.2)? Ali pa so zanj vsi koncepti enako kvalitetni in je kriv samo učitelj? Zakaj je potem potrebna tako vseobsežna in temu globinsko ustrezna kritika?

Pri tem pa ostaja še druga nejasnost, kaj je po avtorjevem mnenju "zasnova znanstvene geografije", ki je tako zvišena nad vsem dogajanjem? Ali avtor s tem misli sistematično geografije kot znanosti in da je ta izoblikovana enkrat za vselej? Čudno, zakaj potem v istem članku govori o različnih reformnih prizadevanjih na tujih univerzah, ki posegajo tudi v sam sistem geografije? Ali pa mogoče misli, da je naša znanstvena geografija dosegla tako stopnjo, da je postala sama sebi namen in je družbene potrebe in družbena praksa sploh ne zanima?

- 3.1 "NADOMESTITI REGIONALNO GEOGRAFIJO Z UČNO SNOVJO O PROCESIH POMENI PREHAJATI NA PODROČJE DRUGIH ZNANOSTI, SAJ NI PROCESA, KI GA NE BI BOLJ TEHTNO OBRAVNAVALA KAKA DRUGA STROKA. GEOGRAFIJA SE PO MOJEM MNENJU LAHKO UKVARJA SAMO Z REGIONALNIMI UČINKI TEH PROCESOV". (I. Gams, GO XXIV,štev. 1-2, str.45)

Tudi te avtorjeve trditve verjetno ne razumem tako, kot jo avtor pojmuje. Ali naj pojmem smisel trditve po duhu, da je avtor sploh proti obravnavi procesov pri pouku geografije, ker jo bolj tehtno obravnavajo druge stroke. Pri geografiji pa bi obravnavali samo regionalne učinke teh procesov? Mogoče pa je avtor samo proti pretiranemu (tudi to mi ni jasno) obravnavanju procesov ali pa mogoče samo proti obravnavi določenih skupine procesov?

Če je avtor proti obravnavi procesov pri geografiji (zopet obstaja odprto vprašanje ali pri geografiji kot znanosti ali pri geografiji kot učnem predmetu), naj pojasni, kateri učni predmet bo učencu v osnovni šoli in šolah usmerjenega izobraževanja in končno tudi študentu geografije nudil osnovna spoznanja o procesih, npr. o mehničnem in kemičnem preperevanju, denudaciji, eroziji, koroziji, abraziji, rečni in morski akumulaciji, deflaciji, pedogenetskih procesih, deagrarizaciji, urbanizaciji, depopulaciji, transformaciji naselij itd. Za razumevanje določenih procesov pa je pogosto potrebno tudi razumevanje določenih pojmov. Kdo bo te pojme in procese obravnaval? Ali pa mogoče avtor misli, da naj pri pouku geografije obravnavamo samo regionalne učinke procesov, ne glede na to, ali učenci te procese tudi razumejo. Pri tem sem lahko skeptičen, saj se bi verjetno vrnili v obdobje jezuitskih šol.

Če je avtor sploh proti obravnavi procesov pri geografiji, naj to jasno pove in utemelji. Kajti le na osnovi podrobne utemeljitve lahko temeljito

preoblikujemo vse učbenike za pouk geografije v osnovni in: srednji šoli ter učbenike ter skripte za višji in visokošolski študij geografije, še posebno pa naših predavanj. S tem je mogoča izredno velika "racionalizacija" pouka geografije na vseh ravneh, kajti druge stroke (te bo navedel avtor po temeljitem pregledu učnih načrtov za osnovno šolo in šole usmerjenega izobraževanja) bodo posredovale ustrezne pojme in spoznanja za razumevanje procesov, mi geografi pa se bomo ukvarjali samo z obravnavo regionalnih učinkov teh procesov. Kaj pa, če druge stroke tega v celoti ne bodo opravile? Če avtorja članka prav razujem, tudi v tem primeru ne bi bilo posebnih težav? prezreti moramo samo že itak omalovaževano "metodično geografijo" in mogoče nekaj "neznanstvenih" osnovnošolskih, srednješolskih in visokošolskih didaktik, pa je to vprašanje rešeno.

4. S tem moja vprašanja iz vseobsežnega članka še daleč niso izčrpana, zlasti ne o geografiji kot znanosti in o geografiji kot učnem predmetu na višjih in visokih šolah. Na postavljena vprašanja sem se omejil predvsem zaradi tega, ker je sedaj v razpravi učni načrt geografije za skupno programsko osnovo usmerjenega izobraževanja, medtem ko so učni načrti za geografijo kot strokovni predmet v različnih smereh usmerjenega izobraževanja še v izdelavi. Zaradi tega bi bilo zelo zaželeno, da avtor članka na moja vprašanja pravočasno odgovori ter da načelne in konkretne pripombe, ki bodo resnično lahko služile napredku geografije kot učnemu predmetu.

IVAN GAMS

MEJE GEOGRAFIJE V SISTEMU ZNANOSTI IN V ŠOLI

Da bi vprašanja, zastavljena v članku Nekaj vprašanj k vseobsežni kritiki, in te odgovore lažje razumeli brez ponavljanja argumentov, svetujem bralcem, da najprej preberejo članek J. Medveda, Načelo celostnosti ali kompleksnosti pri pouku geografije (GO XXIII, št. 304). Ta članek je izzval razmišljanja o geografiji, objavljena v prispevku Regionalna geografija, vrh ali anahronizem metodične geografije (GO XXIV, 1977, št. 1-2, str. 41-45).

Odgovori sledijo po točkah, kot so zastavljene v predhodnem članku.

- 1.1 Ali velja definicija o enakopravni zastopanosti naravnih in družbenih dejavnikov za geografijo kot znanost ali za geografijo kot učni predmet? V GO 1977, str. 42, je v drugem odstavku povsem jasno, da velja to za geografijo v sistemu sodobnih znanosti.

Iz zgodovine geografije vemo, da se je osamosvojila cela vrsta pomožnih predmetov. Proces osamosvajanja pomožnih predmetov je zadnji čas še hitrejši in mu miselno komaj sledimo. Še vedno se premalo zavedamo, da so klimatologija, pedologija, hidrologija, geomorfologija, urbanizem, ekonomske vede, razne panoge družboslovja, demografija itd. samostojne panoge z mednarodnimi združenji, zborovanji, objavami itd. Nekatere od njih se gojijo v okviru raznih strok. Urbanizem je prav tak skupek znanja raznih znanstvenih disciplin kot naša geografija. Geografi smo torej, hočeš nočeš, primorani vedno na novo opredeljevati predmet naše stroke. To je bil cilj mojega prizadevanja v omejenem članku. Pri tem vem, da se mnenja o tem, kaj je predmet geografije pri nas in v svetu močno razhajajo (o tem glej članek Okolje-človekovo okolje-geografsko okolje-geografija, ki je izšel v Geografskem vestniku XLIX, 1977, str. 59-71).